

DVOJEZIČNOST KOD DJECE PREDŠKOLSKE DOBI

SAŽETAK

Jezik, kao neizostavan čimbenik ljudske komunikacije, ima vrlo važnu ulogu u ljudskom životu. Dvojezičnost je u današnje doba sve češća pojava, složena i raznolika, a njezina je najjednostavnija definicija da podrazumijeva uporabu dvaju jezika i vladanje njima. Svrha je ovoga rada upoznavanje čitatelja s fenomenom dvojezičnosti kod djece rane i predškolske dobi. Osim definicija dvojezičnosti u ovome su radu predstavljene i vrste dvojezičnosti, kao i govorni razvoj i usvajanje jezika kod djece u kontekstu dvojezičnosti. S obzirom da je u razvoju i odgoju djeteta neizostavna uloga odraslih u njegovoj okolini, utjecaj roditelja, kao i utjecaj odgojitelja u dječjim vrtićima, izuzetno je važna njihova uloga i kad je riječ o poticanju dvojezičnosti. Iako je u prošlosti stav prema dvojezičnosti bio nepovoljniji nego danas i naglašavali su se negativni učinci koje može imati, prema mnogim novijim istraživanjima dvojezičnost ima višestruke prednosti i njezin je pozitivan utjecaj na razvoj djeteta u današnje vrijeme jasan.

Ključne riječi: djeca predškolske dobi dvojezičnost, učinci, usvajanje jezika

1. UVOD

Usvajanje jezika ima mnogostruke pozitivne učinke na razvoj čovjeka, a među kojima su i komunikacijske, kulturološke i spoznajne prednosti. Dobro je poznata činjenica da djeca brže i lakše usvajaju znanje te je upravo djetinjstvo najpovoljnije doba za usvajanje, učenje i usavršavanje materinskog i stranog jezika. Ako je djeci omogućeno kvalitetno okruženje, poticajna okolina, raznovrsni i bogati materijali za učenje te osobe koje pružaju djetetu kvalitetan i pravilan odgoj, usvajanje jezika postaje uspješan projekt i važan dio djetetova sveukupnoga razvoja. Pri usvajanju jezika kod djece, ključna je uloga ro-

ditelja i odgojitelja. Upravo je na njima da djetetu omoguće uvjete za uspješan razvoj, a time i za usvajanje jezika te da budu uključeni, aktivni, ustrajni, strpljivi, dosljedni i kreativni. Usvajanje jezika treba poticati i usmjeravati na način prilagođen dobi djeteta, a primjer treba davati govorom koji uključuje poštivanje gramatičkih pravila, ispravan izgovor i bogat rječnik kako bi dijete usvajalo oponašanjem. Dvojezičnost ili bilingvalnost sve je češća pojava u današnje vrijeme te je sve više djece koja odrastaju dvojezično, odnosno u dvojezičnim obiteljima. Ovaj rad upoznaje čitatelja s pojmom i vrstama dvojezičnosti, dvojezičnosti kod djece, kao i sa samim govornim razvojem i usvajanjem jezika kod djece

rane i predškolske dobi. Obrađuje se tema djece koja odrastaju dvojezično i već spomenuta uloga roditelja i odgojitelja u njihovu dvojezičnom odrastanju, a govori se i o pozitivnim učincima i prednostima dvojezičnog odrastanja te o mogućim negativnim učincima i problemima s kojima se dvojezično dijete i obitelj mogu susresti.

2. POJAM DVOJEZIČNOSTI I DVOJEZIČNOST KOD DJECE

Dvojezičnost je fenomen koji ima višestruke definicije i objašnjenja, a kojemu se pripisuju razne teorije. Ivanović (2020) navodi da je dvojezičnost fenomen istovremene uporabe dva jezika koji se najčešće razvija već u ranome djetinjstvu kao posljedica kulturoloških ili socijalnih čimbenika. Stoga se može zaključiti da je dvojezična osoba ona koja tečno govori dva jezika i simultano ih koristi. Blagoni i Poropat Jeletić (2015) objašnjavaju da zbog svoje složene naravi dvojezičnost zahtijeva interdisciplinarni znanstveni pristup, odnosno istraživanja koja obuhvaćaju različite discipline (npr. psihologiju, pedagogiju, didaktiku). Upravo složenost pogleda na dvojezičnost s različitih stajališta čini definiranje toga fenomena otežanim. Dvojezičnost treba smatrati normom, a ne izuzetkom, s obzirom na to da je prisutna u brojnim državama svijeta, u svim slojevima društva te u svim dobnim skupinama.

Blagoni i Poropat Jeletić (2015) razlikuju minimalističke i maksimalističke definicije dvojezičnosti. Minimalističke su one koje pretpostavljaju samo djelomičnu uporabu barem jedne jezične vještine pri služenju jezikom, dok maksimalističke pretpostavljaju potpuno vladanje jezikom, odnosno dvama jezicima (Prebeg-Vilke, 1991). Minimalističke definicije objašnjavaju dvojezičnoga govornika kao onoga koji poznaje neke riječi i izraze na drugome jeziku ili onoga koji je u stanju oblikovati smislene izraze na drugome jeziku, dakle djelomično koristi barem jednu od jezičnih djelatnosti čitanja, pisanja, govorenja i slušanja. Također, uključuju djecu koja su u „preddvojezičnoj“ fazi i čije je ovladavanje jezicima u tijeku. Prema maksimalističkim definicijama dvojezičnim govornikom

smatra se onoga tko posjeduje maksimalna jezična znanja i vještine u obama jezicima, nalik onima kod izvornih govornika. Dok su maksimalističke usredotočene na razinu kompetencije, minimalističke su definicije usredotočene na jezičnu uporabu i komunikacijsku potrebu bez osvrta na kompetenciju. Sve definicije i objašnjenja dvojezičnosti predstavljaju subjektivna očekivanja od govornika i vlastitu problematiku mjerenja jezičnoga znanja i dvojezičnosti. Nemoguće je jasno odrediti stupanj jezične „savršenosti“ dvojezičnoga govornika nekoga jezika prema kriterijima i modelima „idealnoga“ izvornoga govornika bilo kojega jezika (Blagoni i Poropat Jeletić, 2015). Postojanje dvojezičnoga govornika koji savršeno vlada obama jezičnim sustavima nije realno pa se postavlja pitanje postoji li uopće takva osoba (Špiranec, 2010).

Dvojezičnost se može proučavati iz više perspektiva (Blagoni i Poropat Jeletić, 2015). Iz sociolingvističke perspektive dvojezičnost se može proučavati u okviru uloge i jezičnoga ponašanja dvojezičnoga pojedinca unutar zajednice. Također, moguće je proučavati ju i u okviru uloge i jezičnoga ponašanja dvojezične zajednice unutar šire zajednice te u okviru odnosa šire zajednice prema dvojezičnoj zajednici ili pojedincu. Iz pedagoške i didaktičke perspektive istražuju se utjecaji dvojezičnosti u tim područjima. Spoznajni razvoj proučava se u okvirima obrazovnoga procesa i uloge koju dvojezičnost ima u procesu obrazovanja na razini individualnoga spoznajnoga razvoja te na razini integracije dvojezičnosti u proces institucionaliziranoga i strukturiranoga obrazovanja. Na razini psiholingvistike i neurolingvistike dvojezičnost predstavlja stalni izvor novih informacija o funkcioniranju mozga koji se neprestano proučava, ispituje i istražuje.

Istraživanja dvojezičnosti i njezinih utjecaja, kao i njezine uloge u društvu često naglašavaju i usmjeravaju pozornost upravo na dvojezičnost kod djece (Bradarić-Jončić i Kolarić, 2012; Baždarić, 2015) jer se rana dvojezičnost često i smatra najzanimljivijom i najsloženijom za proučavanje. Hoffman (1991) ističe da se dvojezičnost kod djece javlja zbog odrastanja u dvojezičnoj obitelji, školovanja, migracije ili kontakta

sa zajednicama koje se služe drugim jezikom. U svakoj od ovih situacija govori se o ranoj dvojezičnosti, odnosno onoj koja je prisutna i događa se u djetinjstvu. Gotovo se uvijek radi o spontanom, biološkoj i prirodnoj dvojezičnosti jer su to obilježja procesa učenja i usvajanja jezika kod djece u slučaju jednojezičnosti, dvojezičnosti ili višejezičnosti. Važno je obilježje rane dvojezičnosti usvajanje oba jezika kao materinska bez posebnih strategija učenja. Što ranije dijete počne usvajati jezik, ostvarit će veći stupanj usvojenosti toga jezika (Medved Krajnović, 2010).

3. PODJELA DVOJEZIČNOSTI

Proučavajući literaturu, mogu se pronaći mnoge kategorizacije dvojezičnosti s obzirom na razne kriterije. Zrinka Jelaska i njeni suradnici (2005) predstavili su podjelu dvojezičnosti uzimajući u obzir određene čimbenike, pa tako prepoznajemo podjelu prema vremenu dvojezičnosti, jezicima i njihovoj različitosti, jezičnim sposobnostima, jezičnim djelatnostima, kognitivnom ustroju te društvenom položaju jezika.

Prema vremenu dvojezičnosti razlikujemo ranu i kasnu te istovremenu i slijednu dvojezičnost. Ranu i kasnu dvojezičnost razlikujemo prema razdoblju kad se stječe drugi jezik. Rana dvojezičnost označava dvojezičnost u dječjoj dobi, dok je kasna dvojezičnost ona koja je mladenačka ili odrasla. Jelaska i njeni suradnici (2005) navode kako su mnoga istraživanja pokazala prednost rane dvojezičnosti u smislu bolje metajezične svijesti, odvajanja semantičke i fonološke razine riječi, rjeđega miješanja riječi, kreativnosti i sl. Istovremenu i slijednu dvojezičnost razlikujemo prema razdoblju kad se usvajaju dva jezika. Prebeg Vilke (1991) istovremenu dvojezičnost naziva još i simultanom, a slijednu sukcesivnom. Istovremena dvojezičnost odnosi se na usvajanje oba jezika od rođenja, a slijedna dvojezičnost odnosi se na usvajanje drugoga jezika nakon usvajanja materinskoga jezika. Najčešćom se dobnom granicom za određivanje slijedne dvojezičnosti smatra dob od tri godine, odnosno usvajanje drugoga jezika nakon treće godine života smatra se slijednom dvojezičnošću.

Prema jezicima i njihovoj različitosti razlikujemo vodoravnu i okomitu dvojezičnost te govornu i znakovnu dvojezičnost (Jelaska i sur., 2005). Vodoravna (horizontalna) dvojezičnost javlja se u slučaju kad su jezici dovoljno različiti da ih svatko, bez obzira na vlastito poznavanje jezika, smatra dvama jezicima. Okomita (vertikalna) dvojezičnost odnosi se na uporabu dijalektalnih idioma i standardnoga govora unutar istoga jezika (Bradarić-Jončić i Kolarić, 2012). Okomita je dvojezičnost vrlo složena pojava jer se npr. pojedini hrvatski mjesni idiomi više razlikuju od standarda nego neki slavenski jezici međusobno (Jelaska i sur., 2005). Govorna dvojezičnost označava služenje dvama govornim jezicima. No dvojezičnom se osobom smatra i ona koja se služi dvama znakovnim jezicima kao i ona koja se uz jedan govorni jezik služi i znakovnim jezikom ili drugim negovornim sustavom (npr. glazbeni jezik), a takvu dvojezičnost nazivamo znakovnom. Osobu koja se služi dvama znakovnim jezicima, primjerice američkim i hrvatskim znakovnim jezikom, može se usporediti s osobom koja govori dva srodna jezika (Jelaska i sur., 2005).

Prema jezičnim sposobnostima dvojezičnost dijelimo na uravnoteženu i neuravnoteženu. Uravnotežena je dvojezičnost ona u kojoj osoba podjednako vlada obama jezicima (Latham, 1998). Kod dvojezičnih osoba rijetko dolazi do potpuno uravnoteženoga jezičnoga razvoja i rijetko vladaju obama jezicima kao što vladaju jednojezični izvorni govornici (Jelaska i sur., 2005). Jedan je jezik obično dominantan i dvojezična se osoba bolje služi njime od drugoga jezika koji je slabiji (ibid.). U navedenom se slučaju radi o neuravnoteženoj dvojezičnosti koja se često naziva i dominantnom dvojezičnošću. Razlozi za neuravnoteženost mogu biti višestruki jer se govornici služe svojim jezicima u različitim ulogama, s različitim ljudima, na različitim mjestima, različitom učestalošću itd. Odnos među jezicima može se i mijenjati te slabiji jezik može u promijenjenim okolnostima postati jači i obratno. Neke se jezične vještine i sposobnosti mogu uslijed neuporabe potpuno zaboraviti i izgubiti.

Kad se govori o jezičnim vještinama dvojezičnih osoba, u literaturi se može naići na pojmove „međujezik“ i „polujezičnost“ (Jelaska i sur., 2005). Međujezikom se naziva jezik kojim se koriste oni koji su u procesu ovladavanja drugim jezikom (Selinker, 1972) te se razvija sustavno i prati tijek napretka osobe u ovladavanju drugim jezikom. Budući da na njega utječe materinski jezik, a osim toga on se i prilagođava ciljnome jeziku, međujezik je i promjenjiv i dinamičan (Šarić i Obad, 2015). Većina govornika nikada ne stekne potpunu ovladanost drugim jezikom (Jelaska i sur., 2005). Polujezičnost označava stanje u kojemu je drugi jezik znatno slabiji, a razlozi za polujezičnost nisu u jezičnim, nego u društvenim, obrazovnim, političkim ili ekonomskim okolnostima koje nepovoljno utječu na ovladavanje njime. Pavlinić-Wolf (1985) smatra da polujezičnost označava stanje funkcionalnosti na obama jezicima, a da pravo jezično znanje nije zapravo postignuto niti na jednome. Primjer polujezičnih osoba može se pronaći kod djece stranih radnika čija je društvena moć slaba, što negativno utječe na mogućnosti djece da kvalitetno usvajaju i razvijaju jezik (Jelaska i sur., 2005).

Prema vrsti jezičnih djelatnosti dvojezičnost se dijeli na pasivnu i aktivnu. Pasivno dvojezična osoba samo razumije drugi jezik i ne služi se njime, dok se osoba koja je sposobna služiti se drugim jezikom naziva aktivno dvojezičnom. Aktivno dvojezična osoba sposobna je govoriti i pisati drugim jezikom, dok pasivna dvojezičnost uključuje razumijevanje govora i čitanje. Prema spoznajnome ustroju, odnosno prema odnosu dvaju jezičnih sustava, razlikuje se nezavisna i složena dvojezičnost. Jelaska i sur. (2005) napominju kako se ne zna točno kakav je odnos među dvama jezicima prema spoznajnome ustroju, jesu li jezici u pamćenju dvojezične osobe pohranjeni odvojeno, u kojem su međusobnom odnosu i sl. Jedna je mogućnost da dvojezične osobe imaju dva odvojena sustava u jezičnoj mreži mozga za oba jezika i takva se vrsta dvojezičnosti naziva nezavisnom ili koordiniranom dvojezičnošću. Stančić i Ljubešić (1994) smatraju da se ova vrsta dvojezičnosti odnosi i na usvajanje jezika u različitim kontek-

stima, primjerice u ranoj dobi unutar obitelji i u kasnijoj dobi u inozemstvu. Druga je mogućnost kod odnosa jezičnih sustava da dvojezična osoba ima oba sustava spojena u jedan, što nazivamo složenom dvojezičnošću. U ovoj se vrsti dvojezičnosti riječi iz dvaju jezika odnose na zajednički pojam, odnosno jedan je pojam povezan i s riječju jednoga i s riječju drugoga jezika koja označava taj pojam. Složena dvojezičnost odnosi se i na usvajanje dvaju jezika u istome kontekstu, primjerice unutar obitelji kod kuće (Ćoso, 2016).

Prema društvenome položaju jezika razlikujemo uklopljenu i izdvojenu dvojezičnost te dodatnu i odbojnu dvojezičnost. Uklopljena i izdvojena dvojezičnost određuju se s obzirom na prisutnost jezične zajednice u okolini. Ako je u široj zajednici prisutna i manjinska, useljenička ili pokrajinska društvena zajednica koja govori drugim jezikom, riječ je o uklopljenoj dvojezičnosti. Ako društvena zajednica dvojezične osobe nije prisutna unutar šire zajednice, primjerice u nekim slučajevima iseljeničkih ili miješanih obitelji, riječ je o izdvojenoj dvojezičnosti. Dodatna (aditivna) i odbojna (subtraktivna) dvojezičnost određuju se prema društvenome položaju dvaju jezika (Latham, 1998). Dodatna dvojezičnost odnosi se na razvijanje drugoga jezika ondje gdje on nije prijetnja prvome jer ne ugrožava njegov jezični identitet, odnosno prvi jezik djeteta nije zanemaren ni potisnut drugim jezikom. U tom su slučaju oba jezika jednako cijenjena i ravnopravna. Međutim, kad je drugi jezik cijenjen, a prvi nije cijenjen ili je niže društveno vrednovan, takva je dvojezičnost odbojna, negativna te oduzima dio identiteta prvoga jezika.

Uz spomenute vrste dvojezičnosti važno je pridati pažnju i pojmu višejezičnosti ili multilingvizmu koji se odnosi na znanje triju, četiriju ili više jezika. Jelaska i njeni suradnici (2005) ističu kako je višejezičnost društveni ideal jer bi se izravno odnosio na supostojanje različitih jezika te bi značio multikulturalnost unutar društva.

3. GOVORNI RAZVOJ DJECE

Vrsaljko i Paleka (2018) navode četiri aspekta koja podrazumijevamo kada je riječ o usvajanju

materinskoga jezika. Prvi je aspekt usvajanje glasovnoga sustava koje započinje već prvim krikom koji dijete izusti odmah nakon rođenja. Drugi je aspekt uporaba jezičnih oblika vlastitoga jezika, odnosno gramatika. Idući je aspekt sposobnost razumijevanja i objašnjavanja značenja, odnosno semantika. Posljednji je aspekt sposobnost da se kroz uporabu govora nešto postigne, odnosno da se ostvari komunikacija. Navedeni se aspekti međusobno uvjetuju.

Kad se govori o usvajanju jezika kod djece, često se uspoređuje jednojezično usvajanje jezika s dvojezičnim, kao i njihov utjecaj na kvalitetu dječjega jezičnoga razvoja. Jedno je od najpoznatijih istraživanja usvajanja jezika u slučaju dvojezičnosti, koje je bilo polazište i za mnoga daljnja istraživanja na tu temu, istraživanje koje je 1939. godine objavio profesor W. Leopold (Prebeg-Vilke, 1991). Leopold je bio profesor njemačkoga jezika na američkom sveučilištu Northwestern University, a njegova je kći Hildegard istovremenom dvojezičnošću usvajala engleski i njemački jezik od svoga rođenja. Leopold je u svojem istraživanju prepoznao nekoliko faza koje se pojavljuju tijekom jezičnoga razvoja kod dvojezične djece, a radi se o fazama miješanja jezika, postupnoga razlikovanja i odvajanja jezika, utjecaja jednoga jezičnoga sustava na drugi, dominacije jednoga jezika te o fazi u kojoj dolazi do nagle promjene u ravnoteži jezika prilikom promjene životnih uvjeta (npr. privremeni boravak u zemlji u kojoj je drugi jezik dominantniji). Leopold je u svojem istraživanju zaključio da je razvoj pojedinačnih jezika kod njegove kćeri bio vrlo sličan jezičnome razvoju jednojezične djece, bez obzira na to što je usvajala dva jezika istovremeno i što je prolazila kroz navedene faze dvojezičnoga usvajanja jezika koje su karakteristične za jezični razvoj dvojezične djece.

Fierro-Cobas i Chan (2001) navode kako dvojezična djeca tijekom usvajanja jezika prolaze kroz dvije faze toga procesa. Prva faza funkcionira kao jednojezični sustav u kojemu se događa miješanje elemenata dvaju jezika, dok je druga faza okarakterizirana jezicima kao zasebnim sustavima. Razvojni proces dvojezičnoga usvajanja jezika jednak je jednojezičnome, ali se

odvija u dvama jezicima. U dobnome rasponu od 15. do 22. mjeseca starosti dvojezično dijete usvaja pedesetak riječi, uključimo li usvojene riječi obaju korištenih jezika. U istome dobnome rasponu jednojezično dijete, također, koristi pedesetak riječi u govoru. Spajanje jezika kod dvojezične djece javlja se između prve i druge godine života, kad su jezici još izmiješani i dolazi do spajanja dijelova riječi iz jednoga jezika s dijelovima riječi iz drugoga jezika (Vujnović Malivuk i Palmović, 2015). Miješanje jezika do kojega dolazi između druge i treće godine podrazumijeva korištenje riječi iz obaju jezika unutar jedne rečenice ili prijenos gramatike jednoga jezika u drugi. U drugoj fazi usvajanja jezika kod dvojezične djece dolazi do odvajanja jezika na zasebne sustave, a događa se u djetetovoj četvrtoj godini života. U toj fazi jezičnoga razvoja dvojezična djeca počinju razlikovati jezične sustave kojima su izloženi te ih upotrebljavaju odvojeno i ovisno o kontekstu (Wei, 2007). Iako u prve tri godine često dolazi do miješanja jezika, novija istraživanja pokazuju i da dvojezična djeca već u fazama korištenja tek nekoliko riječi mogu odvajati jezike, razlikovati ih te imaju svijest o postojanju dvaju zasebnih jezičnih sustava (Vujnović Malivuk i Palmović, 2015). Osim toga, autori navode da su istraživanja pokazala da se prve riječi kod dvojezične djece javljaju otprilike u isto doba kao i kod jednojezične djece te da dvojezična djeca usvajaju rječnik otprilike istim tempom kao i jednojezična djeca. Dok jednojezična djeca usvajaju riječi tako što nove riječi povezuju s novim pojmovima, dvojezična djeca pretvaraju riječi jednoga jezika u riječi istoga značenja u drugome jeziku i tako stvaraju i šire svoj rječnik pomoću oba jezika. Iako dvojezična djeca možda miješaju riječi dvaju jezika, imaju svijest o postojanju dvaju jezičnih sustava i već u vrlo ranoj dobi u stanju su razlikovati te jezike. Ipak, unatoč mnogim sličnostima između jednojezičnoga i dvojezičnoga usvajanja jezika, postoje i važne razlike zbog čega je potrebno provoditi dublja i detaljnija istraživanja na temu tih procesa.

4. DVOJEZIČNO ODRASTANJE

Harding-Esch i Riley (2003) govore o pet osnovnih modela dvojezičnih obitelji. Modeli (tipovi) obitelji određuju se prema materinske jeziku roditelja, zemlji stanovanja i strategiji pristupanja dvojezičnosti unutar obitelji. Prvi je tip obitelji onaj u kojemu se materinski jezici roditelja razlikuju, a materinski je jezik jednoga od roditelja dominantan, odnosno službeni ili jedan od službenih jezika u zemlji u kojoj stanuju. Strategija je ovoga tipa obitelji da se svaki od roditelja obraća djetetu na svome materinskome jeziku.

Drugi je tip obitelji onaj u kojemu se materinski jezici roditelja razlikuju, a materinski je jezik jednoga roditelja dominantan u zemlji stanovanja. Oba se roditelja u ovom slučaju obraćaju djetetu na jeziku koji nije dominantan u zemlji u kojoj stanuju te je dijete izloženo dominantnome jeziku samo izvan svoga doma i u odgojno-obrazovnoj ustanovi.

Treći je tip obitelji onaj u kojemu roditelji imaju isti materinski jezik, ali on nije dominantan u zemlji stanovanja. U ovom se slučaju roditelji djetetu obraćaju na svome materinskome jeziku, a jezik koji je dominantan u zemlji stanovanja dijete usvaja izvan doma.

Četvrti je tip obitelji onaj u kojemu se materinski jezici roditelja razlikuju, a dominantan jezik u zemlji stanovanja nije jezik ni jednoga od roditelja. Svaki se od roditelja u ovom slučaju obraća djetetu na svojem materinskome jeziku. Baždarić (2015) navodi da je ovo jedna od najpoznatijih i najučestalijih strategija dvojezičnosti te se u literaturi često naziva strategijom „jedna osoba – jedan jezik“. Slijedeći tu strategiju, očekuje se kako će dijete povezivati jedan jezik uz jednoga roditelja, a drugi uz drugoga, te će se s vremenom razviti u vještog govornika obaju jezika.

Peti je tip obitelji onaj u kojemu roditelji dijele isti materinski jezik, a taj je jezik ujedno i dominantan u zemlji u kojoj žive. Strategija dvojezičnosti u ovom je slučaju da se jedan od roditelja obraća djetetu na drugome, stranome jeziku.

Iako su navedeni modeli obitelji prihvaćeni u literaturi, neki autori ovu podjelu ipak kritiziraju. Macleroy Obied (2010) ovakvu podjelu dvojezičnih obitelji kritizira iz razloga što isključuje jednoroditeljske obitelji. Spomenuta autorica ističe kako postoje propusti u istraživanjima dvojezičnoga odrastanja djeteta jer ne istražuju aspekt jednoroditeljskih obitelji. Istraživanje koje je autorica provela pokazalo je kako i samohrani roditelji mogu kvalitetno provoditi dvojezičnost unutar obitelji, kao i razdvojene obitelji gdje jedan od roditelja ne živi s djetetom, ali je aktivno uključen u dječji jezični razvoj.

Uz mnoga uobičajena pitanja i dvojbe s kojima se susreću roditelji diljem svijeta kad se radi o načinu odgoja njihove djece, dvojezični odgoj stavlja ta pitanja u posebnu perspektivu. Roditelji se suočavaju s donošenjem odluke o strategiji koju će primjenjivati, a ta se odluka posljedično ne odnosi samo na usvajanje jezika kod djece, već na dijete kao biće i osobu koja će postati odgojem koji će mu biti pružen. Dvojezičnost time postaje važan čimbenik u izgradnji identiteta djeteta. Uz roditelje jako važnu ulogu u odgoju djeteta imaju i odgojitelji u dječjim vrtićima koji već od rane dječje dobi sudjeluju u tom procesu, a time i u poticanju dvojezičnosti.

5. UČINCI DVOJEZIČNOGA ODRASTANJA

Svaka pojava, pa tako i dvojezičnost, ima svoje prednosti i nedostatke. Sve do 1960-ih godina stav prema dvojezičnosti bio je izrazito negativan te se vjerovalo da ona šteti intelektualnome razvoju pojedinca (Bradarić-Jončić i Kolarić, 2012). U današnje vrijeme češće se izražavaju i ističu pozitivne strane i prednosti dvojezičnosti. Ipak, važno je postojanje svijesti o razlikama u količini i vrsti prednosti i nedostataka, koji će se uočiti kod svakoga pojedinoga djeteta. Na navedene razlike utječu različite socioekonomske okolnosti djetetova odrastanja. Prednosti koje dvojezičnost pruža bit će najizraženije kod one djece koja odrastaju unutar poticajne okoline pozitivnih stavova prema jeziku koji

nije materinski jezik djeteta, dok će negativne strane dvojezičnosti češće biti primijećene u okolini koja nije poticajna (Hržica, Padovan i Kovačević, 2011).

Kako su se kroz povijest prema suvremenom dobu provodila dublja i detaljnija istraživanja o dvojezičnosti, tako se mijenjao i razvijao pozitivniji stav prema njoj. Novija istraživanja pokazala su znatno bolje sposobnosti dvojezične djece u rješavanju raznih jezičnih i nejezičnih problema u odnosu na jednojezičnu djecu (Bialystok, 2009). Također, Hržica, Padovan i Kovačević (2011) navode kako suvremenija istraživanja pokazuju prednosti dvojezičnih govornika u odnosu na jednojezične u području metajezične svjesnosti, kao i u ovladavanju čitanjem i pisanjem. Bradarić-Jončić i Kolarić (2012) smatraju da dvojezičnost donosi osobi višestruke kulturalne, komunikacijske i kognitivne prednosti. Nalazi istraživanja provedenima u predškolskim ustanovama koje pružaju dvojezični program ukazuju upravo na razvijanje svijesti o drugim kulturama kroz podizanje motivacije za usvajanje jezika kojim se služe druga djeca iz grupe. Arumaisya (2021) je provela istraživanje među indonezijskim odgojiteljima koji provide dvojezični program na način da se služe kraćim rečenicama na drugom jeziku kako bi djeca mogla što bolje upamtiti i razumjeti izraze i poruku, a sama djeca su tražila pojašnjenje rečenica. Kojima su se služili njihovi vršnjaci jer su željela znati o čemu pričaju čime se razvila i njihova motivacija za učenje drugog jezika. Leotta (2023) je provela istraživanje u talijanskim dvojezičnim predškolskim ustanovama koje se temeljilo na videosnimkama, polustrukturiranim intervjuima s odgojiteljima i intervjuima s djecom uz primjenu lutke te je otkrila da za provedbu kvalitetnog dvojezičnog programa odgojitelji trebaju prvo analizirati početni stupanj dvojezičnosti kod djeteta (ako ga ima) te slijediti jasno određene ciljeve programa. Ishodi dvojezičnog programa u navedenom istraživanju su se skoncentrirali na učenje brojeva do deset kroz pjesmu i rimu, učenje dijelova tijela također kroz pjesmu i rimu, strukturirani igrokazi te ples i određeni pokreti koji prate riječi pjesmica na engleskom jeziku.

Dvojezična djeca s većom lakoćom stvaraju nova poznanstva, što možemo povezati s kulturološkom svijesti koja se kod te djece izraženije razvija (Kereša, Živić i Berbić Kolar, 2021). Dvojezična su djeca otvorenija za druge kulture i često aktivno sudjeluju u kulturama svojih jezičnih zajednica. Naravno, jednojezične osobe mogu istraživati različite kulture, ali pravo poznavanje dvaju jezika daje mogućnost pravoga aktivnoga sudjelovanja u životu tih kultura. Kako bi se zaista upoznalo drugu kulturu, potrebno je poznavati jezik te kulture. Poznavanje jezika dviju kultura posljedično dovodi do boljšega razumijevanja i tolerancije kod dvojezične osobe upravo zbog mogućnosti percepcije razlika među kulturama. Dvojezičnost će kod djeteta omogućiti i jaču emocionalnu povezanost s onim članovima njegove obitelji koji se koriste samo jednim od dvaju jezika kojima se dijete koristi. Također, kod djeteta će se razvijati i osjećaj za obiteljsko, kulturno i povijesno nasljeđe te će dovesti do jačega osjećaja samozadovoljstva (Steiner, Hayes i Parker, 2008). Dijete u obitelji može biti i „poveznica“ između onih članova obitelji koji se koriste različitim jezicima (Hržica, Padovan i Kovačević, 2011). Kulturalne prednosti koje dvojezičnost pruža djetetu mogu donijeti i određene ekonomske prednosti u njegovoj budućnosti s obzirom da je sposobnost komunikacije na više jezika vrlo poželjna na današnjem tržištu rada.

Služenje dvama jezicima pruža i mnoge komunikacijske prednosti jer pruža osobi prilike za komunikaciju s većim brojem različitih ljudi iz različitih društava i time joj omogućuje veću osjetljivost za komunikacijske potrebe drugih (Bradarić-Jončić i Kolarić, 2012). Hržica, Padovan i Kovačević (2011) navode da su dvojezična djeca jako usredotočena na komunikaciju za vrijeme njezina trajanja kako bi se u svojim odgovorima koristila odgovarajućim jezikom i na dobar način sudjelovala u razgovoru. Takva usredotočenost i pažnja čine ih empatičnim, strpljivim i aktivnim slušateljima.

Dvojezična djeca brže napreduju u ranom spoznajnom razvoju (ibid.) te imaju povećanu koncentraciju, metajezičnu svjesnost i kognitivnu fleksibilnost. Brže savladavaju čitanje

i pisanje, gramatiku, jezične zadatke i imaju dobro razvijene narativne vještine. Osim toga dvojezična djeca posjeduju veću fonološku svjesnost, što im uvelike pomaže u procesu učenja čitanja s obzirom da vrlo dobro razlažu glasove u riječima. Kod dvojezičnih osoba značajno je razvijeno i apstraktno mišljenje (Steiner, Hayes i Parker, 2008), matematičke vještine (Hržica, Padovan i Kovačević, 2011), kreativnost i maštovitost te istovremeno obavljanje više radnji (Bradarić-Jončić i Kolarić, 2012). Steiner, Hayes i Parker (2008) napominju da dvojezičnost može biti uzrok i većega kvocijenta inteligencije jer se dvojezična djeca neprekidno suočavaju s istovremenim i naizmjeničnim služenjem dvama jezicima kroz prevođenje, povezivanje i slične spoznajne aktivnosti. Prebacivanje između jezika vrsta je rješavanja problema, a to je upravo ono što se ispituje u testovima inteligencije, pa zbog toga može dovesti i do boljih rezultata u takvim testovima. Kod osoba koje su dvojezične već od rane dobi, dio mozga odgovoran za obradu jezika razvijeniji je nego kod jednojezičnih osoba. Stoga osobe koje su dvojezične od rane dobi mogu i u starijoj dobi brže i lakše usvojiti treći jezik nego što jednojezična osoba može usvojiti drugi jezik. Ivanović (2020) naglašava da kod dvojezičnih osoba u odnosu na jednojezične osobe čak četiri godine kasnije dolazi do spoznajnoga pada, odnosno opadanja intelektualnih i spoznajnih sposobnosti koje je uzrokovano starenjem, a rjeđe se pojavljuju i amnezija te Alzheimerova bolest.

Ipak, dugo se smatralo da dvojezičnost izaziva negativne posljedice i da istovremeno učenje dvaju jezika može dovesti do usporevanja razvoja djeteta te da mu može stvoriti nepotrebno mentalno opterećenje. Smatralo se da dvojezična djeca imaju manji receptivni rječnik, a određena istraživanja pokazala su i da su dvojezična djeca u rješavanju zadataka imenovanja pojmova sporija te da češće rade pogreške, čak i kad se radi o njihovu prvom i dominantnom jeziku (Gollan i sur., 2007). Neka su istraživanja u prošlosti pokazala i da je jezična inteligencija dvojezičnih govornika slabija nego kod jednojezičnih govornika (Pre-

beg Vilke, 1991). Dvojezičnost je svakako izazov, kako za roditelje, tako i za dijete. Tijekom dvojezičnoga odrastanja i odgoja djeteta obitelj može naići na razne prepreke.

Česta faza koja se javlja kod dvojezične djece je miješanje jezika, odnosno uporaba riječi iz drugoga jezika u rečenici koju izgovaraju na jednome jeziku (Baždarić, 2015). Faza miješanja jezika očekivana je i normalna, iako osobi koja nije upoznata s dvojezičnošću može djelovati kao da dijete ima govornu poteškoću. Pojavljivanje ove faze očekivano je iz razloga što se djetetov mozak i dalje razvija, a dvojezičnost je dugotrajan proces te do potpunoga ovladavanja jezikom dolazi tek u kasnijoj dobi. Razvojem govora i jezika ovakvih će pojava biti sve manje i dijete će sve uspješnije odvajati rječnike obaju jezika (Steiner, Hayes i Parker, 2008). S druge strane, miješanje jezika zapravo je gramatički ispravno jer prati gramatička pravila dvaju jezika. Stoga se ono ne bi trebalo smatrati jezičnim nazadovanjem djeteta, već napredovanjem jer dijete na taj način pokazuje svoju svjesnost o postojanju dvaju jezika, istražuje uporabu obaju jezika i stvara poveznice između jezika i osoba koje govore tim jezikom. Baždarić (2015) napominje da dijete miješanjem, zapravo, pokazuje izvanrednu sposobnost jer je sposobno povezati riječi dvaju različitih jezika u istu rečenicu čime pokazuje da shvaća značenje korištenih riječi. U situacijama miješanja riječi roditelji često nisu sigurni kako na tu pojavu reagirati i trebaju li dijete upozoriti na pogrešku. Steiner, Hayes i Parker (2008) tvrde kako je važno zadržati prirodnost razgovora te ne podržavati prekidanje i ispravljanje djeteta dok govori. Navedene reakcije mogu dovesti do narušavanja spontanosti procesa usvajanja jezika i stvoriti određene komplekse i frustracije kod djeteta. Prema Raguenaud (2009), u takvim je situacijama najbolje da onaj roditelj kojemu se dijete obratilo miješajući jezike, odgovori djetetu na svome materinskome jeziku kako bi provjerio da ta riječ ne nedostaje u djetetovu rječniku toga jezika. Ako primijeti da mu nedostaje ta riječ, onda mu na djetetu primjeren način treba pomoći da ju usvoji.

Još jedan problem s kojim se dvojezična obitelj može susresti je isključenost ili zapostavljenost jednoga roditelja (Baždarić, 2015). Moguće je da kroz istovremenu dvojezičnost jedan od roditelja počne osjećati da bi jezik i kultura drugoga roditelja mogli prevladati. Do ovoga problema najčešće dolazi u obiteljima u kojima jedan od roditelja ne govori jezikom drugoga roditelja. Djeca to primjećuju već u svojoj ranoj dobi, stoga mogu imati osjećaj da čine nešto loše kad se obrate jednome roditelju na jeziku kojim se drugi roditelj ne služi te smatraju da ga na taj način automatski isključuju iz razgovora (Baron-Hauwaert, 2004). Primjerice, u hrvatsko-njemačkoj obitelji u kojoj otac govori hrvatski jezik, ali ne govori njemački, dijete će brzo shvatiti da svaki put kada se majci obrati na njemačkome jeziku, oca isključuje iz razgovora. Opisani problem ne utječe samo na govorno-jezični razvoj djeteta, već može utjecati i na odnose unutar obitelji. Kod roditelja kod kojega se javlja osjećaj isključenosti može se razviti frustracija i nezadovoljstvo, a kod djeteta krivnja i strah od uporabe određenoga jezika, pa se mogu pojaviti i neke negativne asocijacije vezane uz taj jezik (Baždarić, 2015). Stoga je važna podrška i razumijevanje među roditeljima, kao i podupiranje u komunikaciji na materinskim jezicima obaju roditelja i prihvaćanje kulturoloških i jezičnih razlika. Dvojezična je obitelj mješavina kultura i kao takvu ju treba održati te djelovati u smjeru očuvanja obiju kultura bez umanjivanja važnosti jedne ili druge. Jedno od rješenja za kojim roditelj u ovakvoj situaciji može posegnuti je učenje jezika kojim govori njegov supružnik pri čemu mu također treba pružiti potporu (King i Mackey, 2007).

Dvojezična obitelj može se suočiti i s izostankom podrške u svojoj dvojezičnosti od strane članova šire obitelji (Baždarić, 2015). Ponekad bliski članovi obitelji svjesno ili nesvjesno pružaju otpor prema odluci roditelja da njihovo dijete odrasta dvojezično (De Houwer, 2006, prema Müller i sur., 2020). Najčešće se radi o bakama i djedovima kod kojih se može stvoriti osjećaj da su im vlastiti unuci stranci jer govore drugim jezikom (Baždarić, 2015). Osjećaj otuđenosti možemo usporediti s već

spomenutim osjećajem isključenosti koji se može pojaviti i kod roditelja (Müller i sur., 2020). Članovi obitelji koji se ovako osjećaju mogu imati dojam da gube svoju ulogu u životu djeteta upravo zbog nemogućnosti ostvarenja potpune komunikacije s njime. Bake i djedovi koji se protive dvojezičnome odgoju, mogu već od rane dobi djeteta kritizirati odgojnu i jezičnu strategiju roditelja te im ukazivati na moguće probleme s kojima će se dijete susretati, kao što su npr. govorne poteškoće. Kritike mogu biti još izraženije kad dijete uđe u fazu miješanja jezika. U suočavanju s ovim problemima Raguenaud (2009) napominje kako je potrebno da roditelji ovakvim situacijama pristupe s razumijevanjem. Potrebno je pravovremeno djelovati te strpljivo i pažljivo razgovarati s članovima obitelji koji se protive dvojezičnosti kako bi se djelovalo u smjeru dobrobiti djeteta i kako ne bi došlo do narušenosti odnosa između tih članova obitelji i djeteta, ali i unutar cijele obitelji.

Problem s kojim se dvojezično dijete ili obitelj mogu susresti su i predrasude, ismijavanje te neugodni komentari (Baždarić, 2015). Holmes (1992) izražava tri razine stavova prema nekoj socijalnoj ili etničkoj grupi. Prva razina odnosi se na stavove prema socijalnoj ili etničkoj grupi. Druga razina odnosi se na stavove prema jeziku te grupe, a treća je stav prema pojedinačnim govornicima tog jezika. Dijete koje govori drugim jezikom privući će pozornost ostale djece, učenik koji potječe iz druge kulture privući će pozornost ostalih učenika. Razina pridane pozornosti i primijećenosti ovisi o rijetkosti kulture ili jezika kojim osoba koja privlači pozornost govori. Situacije poput ovih mogu biti vrlo neugodne za djecu i roditelje iz dvojezičnih obitelji, a strah od doživljavanja ovakvih neugodnosti može dovesti osobu i do toga da izbjegava koristiti se vlastitim materinskim jezikom u javnosti (Baždarić, 2015). Osjeti li dijete da nema socijalnu i emocionalnu potporu svojih vršnjaka te da ga se odbacuje ili ismijava, to se može vrlo negativno odraziti na njegov cjelokupni socio-emocionalni razvoj (Baždarić, 2015). U takvim je situacijama najvažnija motivacija i podrška roditelja i ostalih odraslih osoba bliskih djetetu koje će mu pomoći da razvije samopoštovanje.

6. ZAKLJUČAK

Dvojezičnost je sve češća pojava, fenomen koji se sve više i dublje istražuje u okviru odgoja i odrastanja djeteta, ali i govornoga i jezičnoga razvoja. Kako bi se ostvario veći stupanj usvojenosti jezika potiče se što raniji početak usvajanja kako stranih jezika, tako i materinskoga jezika. Upravo ranom dvojezičnošću dolazi do usvajanja obaju jezika kao materinskoga bez posebnih tehnika učenja. Jezični razvoj dvojezičnog djeteta vrlo je sličan onome jednojezičnog djeteta, bez obzira što se usvajaju dva jezika istovremeno i što dijete prolazi kroz faze dvojezičnoga usvajanja jezika koje su karakteristične za takav jezični razvoj.

Dvojezična obitelj u kojoj dijete usvaja dva jezika ne razlikuje se mnogo od jednojezične obitelji. Iako roditelji koji odgajaju dijete dvojezično trebaju ulagati trud i u taj čimbenik odgoja svoga djeteta, dvojezičnost je sastavni dio njihova života, njihova svakodnevica i ono što je za njih „normalno“. Uz odabir strategije dvojezičnosti roditelji trebaju stalno osiguravati poticajno okruženje za svoje dijete te mu biti potpora i oslonac. Uz njih dijete aktivno sudjeluje u svome cjelokupnome razvoju. Osim roditelja

u razvoju djeteta vrlo važnu ulogu imaju odgojitelji u dječjim vrtićima. Odgojitelj je onaj koji će u suradnji s roditeljima podržavati djetetovu dvojezičnost, prihvaćati kulturu obitelji svakoga djeteta te na edukativan i djetetu primjeren način poticati njegov odgoj i obrazovanje. On je djetetov partner i motivator u razvoju.

Dvojezičnost pruža mnoge kulturalne, komunikacijske i spoznajne prednosti. Dvojezičnost osobi pruža mogućnost stjecanja iskustava pomoću dvije kulture, komunikacije s većim brojem različitih ljudi, brži napredak u ranom spoznajnom razvoju kod djece i mnoge druge prednosti. Unatoč brojnim prednostima, dijete i njegova obitelj mogu se u svojoj dvojezičnosti susresti s različitim preprekama. Miješanje jezika kod djeteta, predrasude i ismijavanje, isključenost ili zapostavljenost jednog roditelja te nedostatak potpore šire obitelji neki su od mogućih problema, a podrška koju djetetu pružaju roditelji i ostale bliske osobe pozitivno će utjecati na uklanjanje i umanjivanje istih. Prednosti koje donosi dvojezičnost djeteta višestruke su i prevladavaju nad mogućim preprekama, pa se može zaključiti da je dvojezičnost poželjna i kvalitetna osobina i vještina koju treba razvijati kod djece već od njihove najranije dobi.

7. LITERATURA

- Arumaisya, S. (2021). Bilingualism Practices Through Teacher's Verbal Input in Early Childhood Education. *Pedagogy: Journal of English Language Teaching*, 9(1), 92-107. <https://doi.org/10.32332/joelt.v9i1.3132>
- Baždarić, T. (2015). Obitelj pred izazovima dvojezičnosti: Zablude i istina o učincima istovremene dvojezičnosti na djecu i obitelj. *Acta Iadertina*, 12(1), 1-15.
- Bialystok, E. (2009). Bilingualism: The good, the bad, and the indifferent. *Bilingualism: Language and Cognition*, 12(1), 3-11.
- Blagoni, R. i Poropat Jeletić, N. (2015). *Jezični pleter. Oglеди iz obiteljskoga planiranja dvojezičnosti*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
- Bradarić-Jončić, S. i Kolarić, B. (2012). Dvojezično obrazovanje gluhe djece. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 48(1), 104-116.
- Ćoso, Z. (2016). Problematika ovladavanja jezikom. *Croatica et Slavica Iadertina*, 12(2), 493-512.
- Fierro-Cobas, V., Chan, E. (2001). Language development in bilingual children: A primer for pediatricians. *Contemporary Pediatrics*, 18(7), 79-98.

- Gollan, T. H., Fennema-Notestine, C., Montoya, R. I. i Jernigan, T. L. (2007). The bilingual effect on Boston Naming Test performance. *Journal of the International Neuropsychological Society*, 13(2), 197-208.
- Harding-Esch E. i Riley, P. (2003). *The Bilingual Family - A Handbook for Parents*. New York: Cambridge University Press.
- Hoffman, C. (1991). *An Introduction to Bilingualism*. London: Longman.
- Holmes, J. (1992). *An introduction to Sociolinguistics*. London: Longman.
- Hržica, G., Padovan, N. i Kovačević, M. (2011). Društvenojezični utjecaj na dvojezičnost – hrvatske dvojezične zajednice u Istri i Beču. *Lahor*, 2(12), 175-196.
- Ivanović, B. (2020). Dvojezičnost i kognitivno funkcioniranje. *Psychē*, 3(1), 26-35.
- Jelaska, Z., Blagus, V., Bošnjak, M., Cvikić, L., Hržica, G., Kusin, I., Novak-Milić, J. i Opačić, N. (2005). *Hrvatski kao drugi i strani jezik*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Kereša, M., Živić, T. i Berbić Kolar, E. (2021). Bilingual children's communication skills: an innovative approach. U V. Katić (ur.), *Trendovi razvoja: „On-line nastava na univerzitetima“*, Novi Sad, 15 – 18.2.2021. – *zbornik radova*, str. 391-395. Novi Sad: Fakultet tehničkih nauka.
- King, K. i Mackey, A. (2007). *The Bilingual Edge: Why, When, and How to Teach Your Child a Second Language*. Pymble: Harper Collins Publishers Pty. Ltd. (Harper Collins e-books).
- Latham, A. S. (1998). The Advantages of Bilingualism. *Educational Leadership*, 56(3), 79-80.
- Leotta, P.C. (2023). Benefits of English for Preschool Children. The Case Study of a Bilingual School in Italy. *International Journal of Linguistics, Literature and Culture*, 10(1), 46-54. <https://doi.org/10.19044/llc.v10no1a46>
- Macleroy Obied, V. (2010). Can one-parent families or divorced families produce two-language children? An investigation into how Portuguese – English bilingual children acquire biliteracy within diverse family structures. *Pedagogy, Culture and Society*, 18(2), 211-227.
- Medved Krajnović, M. (2010). *Od jednojezičnosti do višejezičnosti - Uvod u istraživanja procesa ovladavanja inim jezikom*. Zagreb: Leykam international.
- Müller, L., Howard, K., Wilson, E., Gibson, J. i Katsos, N. (2020). Bilingualism in the family and child well-being: A scoping review. *International Journal of Bilingualism*, 24(5-6), 1049-1070.
- Pavlinić-Wolf, A. (1985). Definicije materinskog jezika i s njima povezani problemi. *Migracijske i etničke teme*, 1(3-4), 57-68.
- Prebeg-Vilke, M. (1991). *Vaše dijete i jezik - materinski, drugi i strani jezik*. Zagreb: Školska knjiga.
- Raguenaud, V. (2009). *Bilingual By Choice – Raising Kids in Two (or more!) Languages*. Boston: Nicholas Brealey.
- Selinker, L. (1972). Interlanguage. *International Review of Applied Linguistics*, 10, 209-231.
- Stančić, V. i Ljubešić, M. (1994). *Jezik, govor, spoznaja*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Steiner, N., Hayes, S. L. i Parker, S. (2008). *7 Steps to Raising a Bilingual Child*. New York: AMACOM.
- Šarić, A. i Obad, L. (2015). Međujezik. *Život i škola : časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, 61(2), 135-141.
- Špiranec, I. (2010). Tko se boji dvojezičnosti još? (Definiranje dvojezičnosti). *Strani jezici*, 39(1-2), 9-28.

Vrsaljko, S. i Paleka, P. (2018). Pregled ranoga govorno-jezičnoga razvoja. *Magistra Iadertina*, 13(1), 139-159.

Vujnović Malivuk, K. i Palmović, M. (2015). Dvojezično usvajanje jezika: povezanost s jezičnim teškoćama i nejezičnim sposobnostima. *Logopedija*, 5(1), 20-24.

Wei, L. (2007). *The Bilingualism Reader*. London: Routledge

BILINGUALISM IN PRESCHOOL-AGED CHILDREN

ABSTRACT

Language, as an indispensable factor in human communication, plays a very important role in human life. Bilingualism is an increasingly common phenomenon nowadays, complex and diverse, and its simplest definition is that it implies using and mastering two languages. The purpose of this paper is to introduce the reader to the phenomenon of bilingualism in children of early and preschool age. The paper focuses not only on the definition of bilingualism, but also on the types of bilingualism as well as speech development and language acquisition in children in the context of bilingualism. The role of adults in the development and upbringing of the child is essential. The influence of parents as well as the influence of educators in kindergartens is extremely important when it comes to encouraging bilingualism. The attitude towards bilingualism was much more unfavorable in the past than it is today and the negative effects that it can have were emphasized as well. According to many recent studies bilingualism has multiple advantages and its positive influence on the child's development is more evident these days.

Key words: children, bilingualism, effects, language acquisition